

Död i de cerebrovaskulära sjukdomarna är totalt sett något vanligare hos kvinnor, men ger sig först till känna vid 70–75 års ålder. I lägre åldrar dör fler män i denna sjukdom.

Övriga dödsorsaker

Av de patienter som dör i diabetes mellitus är 60% kvinnor. I bronkit, emfysem och astma dör knappt dubbelt så många män som kvinnor. I levercirrhos dör, inte oväntat, dubbelt så många män som kvinnor.

Skillnader i sjuklighet mellan könen

När man diskuterar skillnader mellan män och kvinnor i sjuklighet måste man ange vilket material man utgår från. Bilden blir olika om man utgår från försäkringskassestatistik, sjukhusstatistik eller befolkningsundersökningar. I försäkringskassestatistiken förefaller männen överväga beträffande antalet sjukdagar per sjukpenningfall. Skador och förgiftningar, sjukdomar i skelett och rörelseorgan intar en framträdande plats. Hos kvinnorna är sjukskrivning under urogenitala diagnoser vanligare än hos männen liksom hematologiska diagnoser. I sjukhusstatistiken överväger männen när det gäller digestionsorganens sjukdomar, skador och förgiftningar och cirkulationsorganens sjukdomar.

Från låginkomstutredningen och andra befolkningsundersökningar framgår att kvinnor i regel företer fler besvär och sjukdomar än männen.

Detta mönster återkommer flera gånger under seminariet: kvinnor drabbas relativt *oftare* av sjukdomar men männen drabbas *allvarligare*.

Att studera skillnader mellan män och kvinnor med avseende på olika sjukdomar och sjukdomsgrupper möter delvis på samma svårigheter som att studera sjukdomspanoramat överhuvudtaget. Det finns inget enhetligt och fullständigt omfattande material att utgå ifrån. I stället blir man tvungen att använda sig av statistik från flera olika områden.

Här har främst använts en sammanställning från

Riksförsäkringsverket av sjukdomsorsaker inom den allmänna sjukförsäkringen (20). Vissa försök till jämförelser med siffror från somatisk sjukhusstatistik från Uppsala-regionen 1968 (21) och Låginkomstutredningen (11) har också gjorts.

Försäkringsstatistiken

Försäkringsstatistiken är nog den mest övergripande, även om den inte kan betraktas som en allmän sjukledighetsstatistik. Det finns dessutom en osäkerhet i diagnostiken, kanske främst för sjuklighet som varar mindre än sju dagar men även vid längre tider fastän diagnoserna då härrör från läkarintyg. Om man tittar på antal sjukpenningfall per 100 sjukpenningförsäkrade år 1966 (*tabell 1*), finner man fyra högfrekventa sjukdomsgrupper bland männen nämligen respirationsorganens sjukdomar, skador och förgiftningar och sjukdomar i rörelseorganen som har en klar övervikt i förhållande till kvinnorna. Samt sjukdomar i digestionsorganen, som inte har en lika stor könsdominans som de två tidigare grupperna.

Hos kvinnorna är de efter respirationsorganens sjukdomar vanligaste grupperna, urogenitalorganens sjukdomar, som är betydligt vanligare hos kvinnor än hos män samt sjukdomar i digestionsorganen och skador och förgiftningar, som nämnts mindre vanliga än hos männen.

Andra grupper som i denna statistik totalt sett inte är stora, men ändå intressanta är bl a sjukdomar i blod och blodbildande organ. Här föreligger sju gånger högre sjuklighet bland kvinnorna. Vid tumör-

Tabell 1. Sjukdomsorsaker inom den allmänna sjukförsäkringen år 1966 och 1970. Antal sjukpenningfall per 100 sjukpenningförsäkrade.

Kap	Sjukdomsklass	1966		1970	
		Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
I	Infektionsjd o. parasitära sjd	1,23	1,41	6,6	7,4
II	Tumörer	0,33	0,90	0,3	0,7
III	Endokr. systemsjd. Nutritionsrubbn. Ämnesomsättn. sjd.	0,76	0,99	0,3	0,5
IV	Sjd. i blodet o. blodbildande organ	0,13	0,89	0,1	0,6
V	Mentala sjd. Psykoneuroser	3,08	3,40	4,1	4,0
VI	Nervsystemets o. sinnesorg. sjd	2,14	1,93	2,5	2,7
VII	Cirkulationsorganens sjd	2,26	2,73	2,5	2,6
VIII	Respirationsorganens sjd	27,65	28,46	47,6	51,1
IX	Digestionsorganens sjd	7,99	5,99	saknas	saknas
X	Urogenitalorganens sjd	1,48	6,83	1,8	7,1
XI	Havandeskap o. förlösning	—	1,56	—	1,5
XII	Hudens o. underhudens sjd	1,42	1,23	1,6	1,5
XIII	Skelettets och rörelseorg. sjd	8,56	5,41	13,0	8,2
XIV	Medfödda missbildningar	0,12	0,07	0,1	0,1
XV	Senilitet o. ofullständigt preciserade fall	7,10	7,09	6,2	7,1
XVI	Skador genom yttre våld o. förgiftningar	12,01	5,03	12,6	5,3
	Samtliga sjd	76,26	73,92	110,3	108,0

rer är den kvinnliga sjukligheten tredubbel männens och den är även något högre vid sjukdomar i cirkulationsorganen. Vad gäller mentala sjukdomar, är antalet sjukpenningfall per 100 sjukpenningförsäkrade möjligen något flera för kvinnorna.

Dock visar det sig att männen har ett klart större antal dagar per sjukpenningfall särskilt vid tumörer och cirkulationsorganens sjukdomar.

Jämförelse med motsvarande statistiska rapport från 1970 är svår med tanke på osäkerheten i diagnostiken. Dock kan man se att totala antalet sjukpenningfall per 100 sjukpenningförsäkrade har ökat för både män och kvinnor (tabell 1). Sjukdomar i respirationsorganen står för den största absoluta ökningen och man kan även finna en mera uttalad översjuklighet för kvinnorna än tidigare.

Ovanstående jämförelser har gjorts utifrån en ganska grov indelning av olika sjukdomar. Skillnaden mellan könen kan vara annorlunda i en ingående delgrupp av tillstånd. Ett exempel på detta är, att sjukdomar i cirkulationsorganen enligt dessa försäkringsrapporter, är något vanligare bland kvinnor. I gruppen ingår bl a varicer på nedre extremiteten, som har tre gånger så många sjukpenningfall bland kvinnor, men i gruppen ingår också hjärtsjukdom (inkl. reumatisk feber), med dubbelt så många fall bland männen. Ett annat exempel är att i gruppen sjukdomar i digestionsorganen ingår gallsten och gallväggssjukdom, som ger upphov till dubbelt så många dagar bland kvinnorna, medan gruppen som helhet visar översjuklighet för männen.

Ett intressant faktum när man diskuterar sub-

grupper, är att fördelningen av fall mellan kvinnor och män vid reumatoid artrit, enligt försäkringsstatistiken från 1970, är 3:2, medan man i medicinläroböcker hittar fördelningen 3:1 eller 2:1. Kan-ske samma sjukdom betyder olika för kvinnor och män i fråga om sjukskrivning. En stor grupp av kvinnorna i materialet är enbart sysselsatta i hem-met.

Sjukhusstatistik i Uppsala

Av patientstatistiken från kroppssjukhus i Uppsala-regionen 1968 (21) framgår bl a att två vanliga sjukdomsgrupper bland männen är digestionsorganens sjukdomar och skador och förgiftningar. Båda har klar manlig övervikt över kvinnorna i ungefär samma proportioner som i försäkringsstatistiken. En stor grupp bland männen var cirkulationsorganens sjukdomar. Här föreligger en klar manlig övervikt till skillnad från försäkringsstatistiken. Sjukdomar i respirationsorganen har dubbelt så många vårdtillfällen för männen.

Den största gruppen bland kvinnorna, havandeskap och förlossning, saknar jämförelseintresse. Därefter kommer sjukdomar i digestionsorganen, tumörer och sjukdomar i urogenitalorganen. Här är dock övervikten gentemot männen inte alls lika uttalad som i försäkringskassestatistiken.

Sjukdomar i blod och blodbildande organ och infektioner, har en manlig dominans, motsatt förhållandet i försäkringsstatistiken. En viss skillnad mellan könen i sjukhusstatistiken kan förklaras av att det inom gruppen finns sjukdomar med hög återintagningsfrekvens som är vanligare hos något av könen.

Låginkomstutredningen

En tredje källa som använts är en sammanställning över besvär (= symptom) och sjukdomar bland män

och kvinnor 1968 per 100 personer i befolkningen, från Låginkomstutredningen 1970 (11). Vad som här tabellerats är huvudsakligen olika symptom och endast ett fåtal definierade sjukdomar. Ett genomgående drag är att frekvensen är högre för kvinnor vid de flesta typer av besvär och sjukdomar. Det finns dock några undantag och där det också skulle ha förvånat om förhållandet varit annorlunda, nämligen hörselnedsättning, hosta, hjärtinfarkt, magsår och lumsckbräck. Det är även vanligare bland män med dåliga tänder och möjligen svår hjärtsvagheter och svåra njurbesvär. Det högre antalet sjukpenningfall för männen i gruppen sjukdomar i skelett och rörelseorgan, har ingen motsvarighet i frekvensen rörelsehinder och värk på olika ställen i rörelseapparaten.

I försäkringsstatistiken föreligger en svag övervikt av mentala sjukdomar bland kvinnor och i Låginkomstutredningen är de symptom som svarar mot nedsatt psykiskt välbefinnande, dubbelt så vanliga hos kvinnor. Att psykiska besvär är vanligare hos kvinnor går också i linje med vad Essen-Möller fann i sin populationsundersökning 1956. Däremot är som tidigare nämnts, magsår och hjärtinfarkt vanligare hos män samt tillstånd där det anses föreligga en koppling till stress och upplevd insufficiens. Ett annat tillstånd med möjlig relation till psykiskt välbefinnande är övervikt. Detta är enligt Låginkomstutredningen klart vanligare bland kvinnor, enligt deras egen uppfattning.

Kommentar

När man diskuterar skillnader mellan män och kvinnor i sjuklighet, måste man ange vilket material man utgår ifrån. De olika uppgifter som här redovisats överensstämmer vid vissa sjukdomar och sjukdomsgrupper men inte vid andra. Detta innebär dock inte att de behöver vara motsägande.